

Kiásott régi Pest.

— Megtalálták a Hatvani-kapu maradványait. —

A Kossuth Lajos-utca és Károly-körut sarkán nemrég lebontották a régi, nevezetes Zrinyi-házat, melyhez a letűnt generációt sok romantikus emlék fűzte. A romantikát ugyan már régóta felváltotta a sivár realizmus; a vig Zrinyi helyére üzletek kerültek. Most pedig a hatalmas épülettömb telkére egy egész nagy kereskedőház épül, hogy még az ősi falak se emlékeztessék a múltba nézőket nagyapáink gondtalan mulatozásaira.

Mivel az építendő új palota mélyebb fundamentumot kap, mint a Zrinyi-házé volt, hozzáfogtak a Zrinyi-ház felásásához is. A pince szintjén azonban váratlan akadályra bukkantak a munkások. Hatalmas kőköcskék állták útját az ásónak, majd pedig óriás falmaradványok formái bontakoztak ki az eltávolított földtömeg alól.

A falmaradványokkal a régi Pest egy nevezetes emléke került ismét napfényre. A régi erődítmények egyik megerősített kapujának, az Egri, később Hatvani-kapunak nevezett bástya maradványai.

A Kossuth Lajos-utca sétáló közönsége könnyösen halad el a nevezetes esemény mellett. Senki sem sejtí, hogy történelmi köveket bontogatnak ott a csákányos tótok. A munkásoknak is csak azért feltűnő a nevezetes lelet, hogy vesztettül nehéz munkájuk akadt a szilárdan ragasztott kőtömbök rombolásával. Csak néhai nagy régész-tudósunk, Rómer Flóris örülne, ha élne, mert bebizonyítva látná, hogy igaza volt, amikor a hatvani kapu és a hozzátartozó bástyafalak maradványait ott sejtette a föld alatt, ahol most valóban a napfényre kerültek. Pest város története című nagybecsű munkájában ugyan ő maga is megállapította, hogy Pest régi falai valami művészi becsűvel nem bírtak, de régészeti szempontból még is érdekesnek és figyelni valóknak találta azokat. Kifejezte azt a reményét, hogy ha majd a mai Bástya-utcától a Magyar-utcán és Ujvilágon (a mai Semmelweis-utca) keresztül a régi Váci-kapuig és azon túl a hajdani rondelláig épült házak leromboltnak, a házak fenekén még fel fognak tűnni a kőből rakott, oromzatokkal és lőrésekkel ellátott bástyafalak. A Zrinyi-ház lebontása igazolta a nagy tudós számításait, azonban a ma régészeit, úgy látszik, nem igen érdekli már az, ami a kitűnő Rómer lelkesítette. A csákányos tótok nyugodtan pusztítják a régi Pest nevezetes műemlékének maradványait, anélkül, hogy illeté-

Iktatószám

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy

725.092.4

Hely

Idő

Személy

Helyszám

Szerző Hamvay Ödön

Cím Kiásott régi Pest.

Forrás: Pesti Napló

Bp.

1912 X/31

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Oldalsz.

kes fórumok a felmérés és megörökítés iránt intézkedtek volna. Ezt a munkát pedig a magyar régész-tudomány külföldön is elismert atyamestere, Rómer Flóris nagyon szükségesnek találta!...

Szabadon álló városfal, a múlt század hetvenes éveinek elején, utoliára két helyen volt látható: a Só-utcában, ahol dr. Kovács József orvos építtetett házat és a Bástya-utca 25. számú telkén, ahol Turay országgyűlési képviselő háza épült. A két faldarabot Rómer Bergh Károly építész-mérnökkel felmérte és lerajzoltatta, aki ezt a munkáját a következő szakvéleménnyel kísérte:

— A fal anyaga tisztán kő és pedig a most is használatos kőbányai és promontori, kivétel nélkül. Téglának legkisebb nyomát sem találtam. A mellvéd felső része faragott kövekből van szorgalmasan összeállítva, a mellvéden aluli vastag fal kevésbé pontos munkát mutat; a falragasz kavicsokkal készült és rendkívül erős. Kívülről úgy látszik vakolva volt, belül nem.

Mindebből megállapítható tehát, hogy Pest város falai nem valami durva, elhamarkodott művi építmények voltak, hanem mintaszerűek, amelyek jómódu, sőt gazdag városról tanuskodnak. Ez a minden tudományos kritikát kiálló következtetés pedig hangosan ellentmond némely történész felületes munkája révén a köztudatba is átment ama hitnek, hogy Pest város, ellentétben a testvér Budával, a legújabb korig telenteletlen, szegényes falu lett volna, amelynek sulya sohasem volt. Pest város kiásott falai éppen az ellenkezőt bizonyítják. Jelentéktelen falvakat, vagy városkákat nem ilyen falak vették körül, mint aminőnek nyomai most a Zrinyi-ház fenekén is napfényre kerültek.

Pest város falait még a letűnt nemzedék sem látta már eredeti, tekintélyes voltukban.

Mert nemcsak magas, ormós bástyák, de előtük elterülő széles árkok és kiugró védőművek is őrizték a város biztonságát. Kelet felől a mai Kossuth Lajos-utca végén a most kiásott egri, később „Hatvani-kapu“-nak nevezett kapu, észak felől a mai Váci-utca végén a Váci-kapu, délkelet felől a Kecskeméti-kapu, délről pedig az ugynevezett Belgrádi-kapu bonyolították le a város forgalmát. A tizenharmadik század elején kezdett a város szűk kereteiből kilépni. A régi kapukat lassankint megfosztották köröndjeiktől, új átjárásokat is törtek a városfalakon, így 1804-ben a mai evangélikus templomnál, a Rostély-, Cukor-, Lövész-, Lipót- és Molnár-utcák végein és ezek mentén a régi iszapos és rossz kigöngyölésű védőárkokat is lassankint betöltötték. A Váci-kaput a falakkal, őrházzal és az előtte elterülő temető falával 1780-ban bontották le. Alapjait 1870-ben a Váci-utca 21. sz. és a Kishid-utca 6. számú házai között látták. A Kecskeméti-kapu kerek tornya 1796-ban esett áldozatul a város terjeszkedésének. A tizenkilencedik század első éveiben távolították el a Hatvani-kaput, míg végül 1815-ben a Belgrádi-kapu, a hozzá övezett falakkal, szűnt meg akadályozni a megújodni készülő Pest városának fejlődését.

Hogy ki építette Pest város falait, nem lehet megállapítani. Némelyek Robert Károly királyunk művének tartották, de ennek ellene szól egy 1432-ből szóló német krónika, mely Pestet „nyílt“ városnak mondja. Az építés idejéről semmi írott adat nincs; a falmaradványok sem bírnak határozott jelleggel, hogy ebből következtetnénk építésük idejére.

„E várostörténeti szempontból érdekes kérdés megfjítésére, — írja Rómer Flóris 1873-ban — egy reményünk van. Hogy a régi bástyákhoz épített házak választófalai a Magyar-utcában és az országút mellett a Károly-kaszárnyáig a vandalizmus ellen védve, egyes darabokban még fennmaradnak, hogy a jövő archeológusainak némi csekély anyagul szolgálhassanak.“

Rómer reménye ime beteljesedett; a Hatvani-kapu romjait ott döngetik a Zrinyi-ház telkén a tót munkások. Siessenek tehát azok, akikre a nagy Rómer Flóris utalt: a ma archeológusai, hogy elvégezhessék azt a kegyetlen munkát, melyre atyamesterüknek nem nyílt alkalma.

Talán Bárczy István, a székesfőváros polgármestere hatalmi szóval megállíthatná néhány napra a rombolás munkáját?!...

Hamvay Ödön.

Székesfővárosi háziomda 1912.